

Replik till Per Ole Träskman

I NTfK nummer 2/2015 granskade professor Per Ole Träskman den nordiska kriminalpolitikens utveckling (»Brottslighet och brottskontroll i Finland och de andra Nordiska länderna: Banbrytare eller efterslänrare?«). Den uttömmande och informativa artikeln innehöll vissa detaljer som bör preciseras. Träskmans framförande ger nämligen en rätt säregen bild av den finska krigstida lagskipningen.

Träskman (s. 153) skriver att »en stor del av fallen behandlades vid fältkrigsrätterna utan noggrannare dokumentation« under krigstiden i Finland. I verkligheten motsvarade dokumenteringen i fältkrigsrätterna den i de allmänna domstolarna. I fältkrigsrätterna upprättades till exempel domlängder, vilka har bevarats väl i arkiven. Likaså finns klart största delen av fältkrigsrätternas protokoll och akter alltså tillgängliga i arkiven. Om avrättningar finns det uppgifter förutom i försvarsförvaltningens handlingar också i justitieministeriets. Antalet åtalade i fältkrigsrätterna var som störst åren 1943 och 1944, båda åren nästan 30 000 personer. Då var dryga 90 000 (år 1943) och dryga 82 000 (år 1944) personer åtalade vid de allmänna underrätterna i Finland.

Enligt Träskman utdömdes ett stort antal dödsstraff i Finland, men deras antal är enligt honom omtvistat. I verkligheten utreddes antalet dödsdomar och avrättningar redan i min år 1999 publicerade doktorsavhandling om dödsstraff under krigstiden. Efter att den blev färdig har man ännu hittat uppgifter om några dödsdomar och avrättningar. Under krigsåren 1939-1944 utdömdes 678 dödsdomar i Finland, av vilka merparten till sovjetiska spioner. Man har funnit uppgifter om allt som allt 540 avrättningar, även om det sannolika antalet är något större, det vill säga 552. I den vetenskapliga debatten har dessa antal dödsdomar och avrättningar inte ansetts omtvistade.

Träskman hänvisar här till Heikki Ylikangas bok från år 2007. Den citerade bedömningen av Ylikangas gäller dock inte dödsdomar och avrättningar, utan desertörer som förmannen (eller vakten) med stöd av sin rätt att använda vapen – alltså som maktmedel – skjutit. Den bedömningen är avsevärt högre än de 14 fall av vid fronten utan rättegång skjutna desertörer (samt sådana som vägrat åtylda en befallning) som framgår av krigstida handlingar. Ylikangas bedömning saknar stöd av dokument eller andra källor. I den kritik som Ylikangas fått lyftes bland annat fram osannolikheten av att man om dessa i sig lagenliga skjutningar inte skulle ha velat uppgöra handlingar eller att de skulle ha förstörts.

Enligt Träskman fick Ylikangas kritik »särskilt från militärt håll«. Detta ger inte en helt exakt bild av saken: Många historieforskare har förhållit sig kritiskt till Ylikangas bedömning, trots att han också fått stöd bland forskarna. Ylikangas bedömning har behandlats mycket detaljerat i en år 2008 utkommen bok av fem forskare och en redaktör, där undertecknad var en av författarna. Av bokens sex författare var endast en person militärperson.

Jukka Lindstedt, hovrättsråd, docent i straffrätt, Helsingfors